

Nr 82

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1955/56 till bidrag till vissa privatläroverk jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 191, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, för budgetåret 1955/56 beräkna ett förslagsanslag av 7 670 000 kronor till Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk.

Sedermere har Kungl. Maj:t i propositionen nr 83, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 18 februari 1955, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad ändring av maximeringen av det statsbidrag, som må utgå ur anslaget till Bidrag till vissa privatläroverk, dels ock till Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 7 970 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått vissa i det följande redovisade motioner.

Inledning

Genom beslut den 9 oktober 1953 uppdrog Kungl. Maj:t åt *f. d. undervisningsrådet David Andersson* att verkställa utredning angående de ekonomiska förhållandena för de privatläroverk, å vilka stadgan för de statsunderstödda privatläroverken äger tillämpning, och framlägga det förslag till ändrade statsbidragsgrunder och statsbidragsbestämmelser, som kunde föranledas av utredningens resultat eller eljest. Till fullföljande av sitt uppdrag framlade utredningsmannen till en början i en den 8 december 1953 dagtecknad promemoria resultatet av en då verkställd mera begränsad utredning, som utmynnade i förslag om en tillfällig ökning av engångsnatur av statens bidrag till privatläroverken. Ökningen var främst avsedd att bereda medel till täckande av de under redovisningsåren 1951/54 uppkomna förlusterna vid vissa skolor. Utredningsmannens förslag föranledde Kungl. Maj:t att i 1954 års statsverksproposition föreslå riksdagen att medgiva, att Kungl. Maj:t finge utan hinder av gällande statsbidragsgrunder och statsbidragsbestämmelser tilldela vissa privatläroverk extra statsbidrag

i överensstämmelse med vad i propositionen förordats, dock med ett högsta sammanlagt belopp av 300 000 kronor. Det begärda medgivandet lämnades av riksdagen och med stöd därav tilldelade Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1954 vissa privatläroverk extra statsbidrag med ett sammanlagt belopp av 300 000 kronor.

Sedermera har utredningsmannen den 5 augusti 1954 framlagt *Utredning och förslag angående de statsunderstödda privatläroverkens ekonomi* (stencilrad). Över denna utredning har yttranden avgivits av skolöverstyrelsen, efter hörande av samtliga ifrågakommande privatläroverks styrelser, även som av statskontoret och riksräkenskapsverket samt stads- respektive kommunalfullmäktige å samtliga de orter, där ifrågavarande privatläroverk är belägna.

Utredningen utmynnar i förslag dels om en normalisering av terminsavgifterna vid privatläroverken, varigenom åtminstone vissa av läroverken beräknas få ökade inkomster, dels om en ökning av kommunernas ekonomiska bidrag till skolorna. Därjämte föreslås vissa ändringar i statsbidragssystemet. Utredningsmannen beräknar, att ett genomförande av hans förslag beträffande terminsavgifter och kommunbidrag kommer att tillföra privatläroverken de för deras fortsatta verksamhet erforderliga ökade inkomsterna utan någon ökning av det maximistatsbidrag, som må utgå enligt för närvarande gällande bestämmelser.

Av utredningen berörda skolor m. m.

Utredningen avser de privatläroverk, på vilka stadgan för de statsunderstödda privatläroverken äger tillämpning. Denna grupp läroverk omfattade redovisningsåret 1953/54 de 21 skolor, som anges i följande sammanställning, av vilken jämväl framgår skolornas äganderättsförhållanden och elevantal.

Från och med innevarande budgetår har under stadgan för de statsunderstödda privatläroverken inordnats även Franska skolan i Stockholm, dock endast i vad avser dess elementaravdelning och sålunda icke dess lekskola och förberedande skola. Utredningsmannen lämnar icke några detaljerade uppgifter om Franska skolan men förutsätter, att i den mån i utredningen föreslagna åtgärder genomföres denna skola därvid jämställas med övriga berörda privatläroverk.

I fråga om elevernas fördelning på olika skolstadier anför utredningsmannen, att av de 8 164 elever, som åtnjöt undervisning i de angivna privatläroverken under läsåret 1953/54, 3 466 var elever i realskola, 1 416 i högre flickskola och 3 282 i gymnasium. Han redovisar vidare, att 5 546 elever hade sin hemort i vederbörande skolkommun, medan 2 618 kom från andra kommuner.

Skolornas namn, äganderättsförhållanden och lärjungeantal

Skolans namn	Skolan äges av	Lärjungeantal ht 1953
<i>Högre enskilda läroverk</i>		
Beskowska skolan, Stockholm	Aktiebolag	517
Palmgrenska samskolan, Stockholm	»	406
Stockholms samgymnasium	»	508
Whitlockska samskolan, Stockholm	Stiftelse	496
Nya elementarskolan för flickor, Stockholm	»	690
Djursholms samskola	Kommun	922
Saltsjöbadens samskola	»	419
Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk, Sigtuna ¹	Stiftelse	362
Uppsala enskilda läroverk och privatgymnasium	»	646
Fjellstedtska skolan, Uppsala ¹	»	128
Lunds privata elementarskola	Förening	668
Göteborgs högre samskola	Aktiebolag	445
Lundsbergs skola ¹	Stiftelse	241
<i>Enskilda gymnasier</i>		
Lyceum för flickor, Stockholm	Aktiebolag	99
Wallin-Åhlfinska gymnasiet, Stockholm	Stiftelse	179
Göteborgs gymnasium för flickor	Aktiebolag	113
<i>Enskilda flickskolor</i>		
Västerviks läroanstalt för flickor	Kommun	152
Högre flickskolan i Hälsingborg	Aktiebolag	244
<i>Enskilda mellanskolor</i>		
Osby samskola ¹	Aktiebolag	353
Gävle borgarskola	Kommun	346
<i>Enskild samskola</i>		
Höglandsskolan, Stockholm	Stiftelse	230
	Summa	8 164

¹ Internatskola

Efter att ha berört privatläroverkens framtida ställning som komplementaskolor uttalar utredningsmannen, att man på goda grunder kan hävda, att det under en avsevärd tid framåt kommer att finnas privatläroverk av den typ, som avses i utredningen, och att dessa skolor fyller en betydelsefull uppgift inom skolorganisationen. Med hänsyn härtill måste enligt utredningsmannens mening starka skäl anses föreligga för att från det allmännas sida vidtages åtgärder för att ekonomiskt trygga skolornas fortsatta existens.

Löne- och pensionsförhållanden samt statsbidragsbestämmelser

Efter beslut av 1950 och 1951 års riksdagar har från och med den 1 juli 1951 en lönereglering genomförts för ämneslärarna vid här ifrågasvarande statsunderstödda privatläroverk, vilken innebär, att dessa lärare i lönehänseende likställts med lärarna vid de allmänna läroverken. För rektorerna vid privatläroverken gäller, att rektorstjänst vid högre enskilt läroverk lönegradsplaceras enligt reglerna för de högre allmänna läroverken, dock att för de minsta privatläroverken tillämpas en avlöningsgrupp, som ligger lägre än den lägsta vid de allmänna läroverken. Rektorstjänst vid enskild flickskola eller mellanskola lönegradsplaceras enligt reglerna för kommunala flickskolor, kommunala realskolor och praktiska kommunala realskolor. För rektorerna och ämneslärarna gäller statens allmänna avlöningsreglemente och för övningslärarna stadgan och avlöningsreglementet för övningslärare.

För rektorer och lärare genomfördes vidare år 1951 en definitiv pensionsreglering med pensionering i statens pensionsanstalt. Pensionsförmånerna är i huvudsak lika med de pensionsförmåner, som tillkommer statens anställningshavare. Pensioneringen finansieras i stort sett enligt följande bestämmelser. Pensionsanstalten debiterar huvudmännen fortlöpande avgifter. Dessa avgifter är obligatoriska och av samma storlek för alla befattningshavare i en och samma lönegrad, oavsett levnadsålder, pensionsålder och befattningens art. Det har beräknats, att i ett jämviktsläge och under förutsättning av en konstant pensionsnivå dessa huvudmansavgifter för hela SPA-området täcker i stort sett hälften av pensionskostnaden, medan den återstående delen utfylles av statsmedel. För tillgodöräkning av tid före befattningshavares inträde på reglementet samt för höjning av pensionsunderlag till följd av lönereglering eller befordran utgår engångsavgifter. Dessa kan i allmänhet beräknas motsvara omkring halva kapitalvärdet av den ökning av pensionsförmånerna, som den retroaktiva tillämpningen av reglementet eller av det högre pensionsunderlaget beräknas medföra.

Statsbidrag till de statsunderstödda privatläroverken utgår enligt gällande statsbidragskungörelse (SFS 1952: 43) med *dels* 60 procent av skolans kostnader enligt statens allmänna avlöningsreglemente, avlöningsreglementet för övningslärare och övriga för lärare vid skolan gällande avlöningsbestämmelser, *dels* ock 60 procent av skolans utgifter för fortlöpande avgifter för lärare till statens pensionsanstalt, i den mån statsbidrag utgår till lärarlönen. Vid beräkningen av statsbidraget till lärarlöner beaktas endast kostnaderna för ordinarie tjänster, som beslutats av Kungl. Maj:t, samt icke-ordinarie tjänster och timlärartimmar, för vilka statsbidrag må utgå enligt beslut av skolöverstyrelsen. Om särskilda skäl föreligger, kan skola efter beslut av Kungl. Maj:t erhålla högre statsbidrag, varvid dock skall iakttagas, att summan av de till samtliga skolor beviljade statsbidragen må uppgå till högst 75 procent av alla skolornas statsbidragsberättigande kostnader. Statsbidrag till löner rekvideras för helt redovisningsår, sedan räkenskaperna avslutats och revisionsberättelse föreligger. Statsbidrag till fortlöpande avgifter rekvideras sedan skolan erlagt avgifterna. Beslut om statsbidrag skall meddelas av skolöverstyrelsen så snart ske kan. Förskott å statsbidrag utbetalas utan rekvisition i början av juli, oktober,

januari och april med belopp, som motsvarar sammanlagt högst 90 procent av det beräknade statsbidraget till avlöningsförmåner för det löpande redovisningsåret.

Ekonomiska förhållanden

Utredningsmannens undersökningar har visat, att verksamheten för flertalet av ifrågavarande skolor medfört större eller mindre förluster under de senaste åren, vilket för många skolor innebär, att det ekonomiska läget blivit mycket allvarligt. Utredningsmannen uttalar, att den försämrade ekonomiska ställningen under redovisningsåren 1951/53 huvudsakligen berott på de avsevärt ökade löne- och pensionskostnader, som uppkommit dels genom de av statsmakterna beslutade löne- och pensionsregleringarna, dels genom de allmänna löneflyftningarna för lärare, som genomfördes från och med den 1 juli 1952. Med ledning av uppgifter, som lämnats av skolorna, har utredningsmannen uppgjort följande sammanställning av fak-

Vissa privatläroverks förluster å verksamheten redovisningsåren 1951/53 och 1953/54 (enligt beräkningar i april 1954)

Skola	Förlust		Sammanlagd förlust 1951/54
	1951/53	1953/54	
Beskowska skolan	17 300	32 300	49 600
Palmgrenska samskolan	11 200	11 300	22 500
Stockholms samgymnasium	41 300	25 000	66 300
Whitlockska samskolan	32 100	19 800	51 900
Nya elementarskolan för flickor	71 000	24 400	95 400
Lyceum för flickor	9 900	3 200	13 100 ¹
Wallin-Åhlska gymnasiet	11 500	9 200	20 700
Höglandsskolan	— ²	16 600	16 600
Uppsala ensk. läroverk och privatgymn.	13 700	6 900	20 600
Lunds privata elementarskola ³	3 500	17 900	21 400
Göteborgs högre samskola	28 500	25 200	53 700
Göteborgs gymnasium för flickor	14 600	11 100	25 700
Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk	259 900	121 200	381 100 ⁴
Fjellstedtska skolan	26 700	16 800	43 500
Osby samskola	103 100 ⁴	64 100	167 200
Lundsbergs skola	206 800	117 800	324 600 ⁴
Summa kronor	851 100	522 800	1 373 900

¹ Ytterligare statsbidrag har beräknats komma att utgå för 1951/53 med omkring 4 000 kronor; förlusten kommer då att nedgå med samma belopp.

² Förlusterna för 1951/53 ej upptagna, då skolan först från och med redovisningsåret 1953/54 åtnjuter statsbidrag från anslaget till bidrag till vissa privatläroverk.

³ Verksamheten visade för 1951/52 en förlust på 7 400 och för 1952/53 en vinst på 3 900 kronor. Vinsten uppkommen genom att Lunds privata elementarskolas byggnadsaktiebolag, av vilket bolag skolan hyr lokalerna, nedsatte hyran för 1952/53 med omkring 19 500 kronor för att täcka den förlust, som eljest skulle ha uppkommit.

⁴ Förlusterna har beträffande två skolor helt och beträffande en skola delvis kunnat täckas med bidrag från internatverksamheten. De båda förstnämnda skolorna har dock i olika sammanhang framhållit, att detta förfarande nödvändiggjort upplagande av mycket höga internatavgifter.

tiska förluster vid skolorna under redovisningsåren 1951/53 och beräknade förluster under redovisningsåret 1953/54, sådant läget var i april 1954, d.v.s. före Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni samma år om ytterligare statsbidrag för redovisningsåren 1951/53 och extra statsbidrag för redovisningsåren 1951/54.

I sammanställningen har ej medtagits de fyra kommunägda skolorna — Djursholms samskola, Saltsjöbadens samskola, Gävle borgarskola och Västerviks läroanstalt för flickor — samt ej heller högre flickskolan i Hälsingborg. Västerviks läroanstalt för flickor har visserligen redovisat förluster å mindre belopp, men det har förutsatts, att — i likhet med vad som är fallet beträffande de övriga tre kommunägda skolorna — vederbörande kommun skall tillskjuta det belopp, som erfordras för skolans drift utöver inkomster av det normala statsbidraget, terminsavgifter och andra inkomster. Att högre flickskolan i Hälsingborg kunnat bedriva sin verksamhet utan förlust torde främst bero på att skolan erhållit ett jämförelsevis högt kommunbidrag.

Skolornas största inkomstpost utgöres av s t a t s b i d r a g e n. För redovisningsåren 1951/54 uppgick dessa till de belopp, som framgår av följande sammanställning, i vilken uppgifterna för 1951/53 avser av skolöverstyrelsen utbetalade belopp, medan uppgifterna för 1953/54 avser av skolorna beräknade belopp.

Redovisningsår	Statsbidrag till		Summa statsbidrag
	löner	fortlöpande pens.avg.	
1951/52	4 730 796	93 239	4 824 035
1952/53	5 790 533	228 958	6 019 491
1953/54	6 211 900	319 200	6 531 100

Utöver de nu angivna beloppen har vissa privatläroverk enligt beslut av Kungl. Maj:t erhållit dels ytterligare statsbidrag för redovisningsåren 1951/53, dels extra statsbidrag för redovisningsåren 1951/54, med belopp om tillsammans 575 000 kronor.

Terminsavgifter upptages av samtliga skolor med undantag av Fjellstedtska skolan i Uppsala. Deras storlek vid de olika skolorna framgår av en sammanställning å s. 9 och 10 i propositionen. Nedsättningar i och befrielser från terminsavgifter synes i huvudsak beviljas enligt grundprinciperna i de bestämmelser, som i detta hänseende gäller för motsvarande statliga skolor. Utom terminsavgifter upptages vid internatläroverken även inackorderingsavgifter.

Nettoinkomsten av terminsavgifter redovisningsåret 1953/54 uppgick till sammanlagt i runt tal 2 360 000 kronor.

Samtliga skolor utom fyra — Lunds privata elementarskola samt de tre internatläroverken Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk, Fjellstedtska skolan i Uppsala och Lundsbergs skola — erhåller bidrag från vederbörande skolkommun. Dessa kommunbidrag har i allmänhet utgjorts av ett allmänt bidrag till löne- och pensionskostnader. I vissa fall, såsom i Stockholm och Uppsala, har därjämte utgått ett särskilt bidrag till nedsättning av terminsavgifter. Uppgifter om i vilken omfattning kommunbidrag utgått eller beräknats komma att utgå under redovisningsåret 1953/54 lämnas i följande sammanställning.

Kommunbidrag till vissa privatläroverk redovisningsåret 1953/54 enligt av skolorna lämnade uppgifter

Kommun	Antal elever från skolkommunen höstterminen 1953	Allmänt bidrag		Bidrag till nedsättning av terminsavgifter	
		Belopp ¹ Kr.	Bidrag per elev och år Kr.	Belopp Kr.	Bidrag per elev och år Kr.
Stockholm, 8 skolor	2 659	297 050	112	55 410	21
Uppsala	386	37 500	97	18 915	49
Göteborg, 2 skolor	484	77 136	160	—	—
Hälsingborg	148	80 336	543	—	—
Osby köping och landskommun ..	162	17 000	105	—	—

¹ I dessa belopp har ej medräknats kommunernas eventuella kostnader för sociala förmåner, som beredes även eleverna vid privatläroverken, såsom skolmåltider, fria läroböcker o. d.

Kommunernas kostnader för de privatläroverk, som äges av skolkommunerna, uppgick för redovisningsåret 1953/54 till de belopp, som framgår av följande sammanställning.

Kommunernas kostnader för privatläroverk, som äges av kommunen

Kommun	Totala antalet elever i skolan höstterminen 1953	Kommunens totalkostnad per år, kronor	Kostnad per elev och år, kronor
Djursholm, realskola, normalskolelinje och gymnasium	922	781 121	847
Saltsjöbaden, realskola, högre fortsättningskola för flickor och gymnasium	419	303 361	724
Gävle, realskola	346	164 584	476
Västervik, läroanstalt för flickor	152	61 654	406

Anm. Under förutsättning att Västerviks stad täcker viss förlust vid läroanstalten för flickor, blir stadens totalkostnad 63 810 kronor och kostnaden per elev 420 kronor.

Utredningsmannens förslag

Det är enligt utredningsmannens mening icke möjligt att taga ställning till frågan om en ökning av statsbidragen, förrän man med utgångspunkt i nuvarande statsbidrag gjort en saklig prövning och avvägning beträffande övriga inkomstkällor, d. v. s. huvudsakligen terminsavgifter och kommunbidrag.

Vad först angår möjligheten att tillföra skolorna ökade inkomster genom höjning av terminsavgifterna anför utredningsmannen bland annat följande.

Terminsavgifternas storlek vid de olika privatläroverken är för närvarande ganska varierande. Då statens bidrag till privatläroverken utgår med högst 75 procent av samtliga skolors sammanlagda löne- och pensionskostnader, inverkar denna variation icke på storleken av det totala statsbidragsbeloppet. I och för sig synes det också vara önskvärt, att skolorna har en viss frihet att besluta om sina terminsavgifter. Nu förhåller det sig emellertid så, att med tillämpning av det nuvarande statsbidragssystemet storleken av terminsavgifterna — d. v. s. skolornas inkomst av dessa avgifter — får en viss inverkan vid fastställandet av statsbidragsprocenten för de olika skolorna.

Låga terminsavgifter vid en skola kan nämligen medföra, att statsbidraget till denna skola beräknas efter en högre procentsats än genomsnittsprocenten, vilket dock endast kan ske genom att statsbidraget till en eller flera skolor, som på grund av höga terminsavgifter har en bättre ekonomisk ställning, beräknas efter ett lägre procenttal än vad genomsnittsprocenten anger. Med hänsyn härtill synes en justering av terminsavgifterna i syfte att vinna större enhetlighet i fråga om avgifternas storlek vara i hög grad påkallad. En dylik justering torde visserligen bli av större betydelse ur rättvisesynpunkt än för skolornas ekonomi. I fråga om vissa skolor torde dock justeringen medföra en så stor höjning av avgifterna, att den inverkar på den ekonomiska ställningen.

Frågan blir då, hur en justering av terminsavgifterna i ovan angivet syfte skulle kunna genomföras. En synpunkt, som härvid bör få göra sig gällande, är att strävan efter större enhetlighet i nämnda avseende ej bör få resultera i ett system, som blir alltför tillkrånglat eller som omöjliggör för skolorna att variera avgifternas storlek i de olika klasserna. Man bör också fasthålla vid att skolornas frihet att bestämma sina terminsavgifter icke bör beskäras mer än som är erforderligt. Vid bedömandet av sättet för en eventuell justering bör man också fasthålla vid att huvudsyftet med en justering är att möjliggöra en mera rättvis statsbidragsgivning. En ur angivna synpunkter framkomlig väg synes vara att fastställa genomsnittsavgifter för skolornas olika stadier, alltså ett belopp för real- och flickskolestadiet och ett något högre belopp för gymnasiet. Dessa avgiftsbelopp bör avvägas så, att de angiva skolornas nettobelopp, alltså med nedsättningar och befrielser frånräknade. De beräknade inkomsterna av de sålunda fastställda avgifterna skall — oavsett skolornas faktiska inkomster av terminsavgifter — redovisas vid skolornas ansökan om statsbidrag. Skola med real- och/eller flickskolestadium och gymnasium bör inte vara bunden av de för olika stadier bestämda avgifterna, blott de be-

räknade sammanlagda inkomsterna av nämnda avgifter uppgå till det belopp, som de för de olika stadierna fastställda avgifterna skulle ha givit.

Skolorna böra alltså vara oförhindrade att, om förutsättningar härför finnes, bevilja nedsättningar och befrielser i sådan omfattning, att de avgifter, som lärjungarna erlägger, blir lägre än de normerande avgiftsbeloppen. Från statens synpunkt synes det ej finnas anledning att uppställa hinder för skolorna att uttaga högre avgiftsbelopp, därest skolans ekonomiska ställning nödvändiggör detta. Frågan härom får nämligen anses vara ett mellanhavande mellan skolorna och målsmännen. En viss garanti mot skolornas missbruk av en sådan frihet torde ligga däri, att alltför höga terminsavgifter med all sannolikhet skulle verka så, att antalet elever vid skolan minskade.

Utredningsmannen anser alltså, att det för närvarande tillämpade systemet beträffande skolornas terminsavgifter icke fungerar på ett tillfredsställande sätt, och håller för troligt, att en bättre ordning och större rättvisa skolorna emellan skulle vinnas genom en normalisering av nämnda avgifter på sätt i det föregående angivits. Han föreslår därför, att terminsavgiftssystemet och som en följd därav statsbidragssystemet så omläggas, att en dylik normalisering genomföres.

Utredningsmannen beräknar, att de genomsnittliga terminsavgifterna per elev uppgår till i runt tal 170 kronor på real- och flickskolestadiet och 250 kronor på gymnasiestadiet. Vid denna beräkning har utredningsmannen beaktat den genomsnittliga förekomsten av befrielser från och nedsättningar i terminsavgifterna. De angivna beloppen är alltså nettobelopp.

Därest de sålunda beräknade nettobeloppen kan anses utgöra lämpligt avvägda normerande terminsavgifter, skulle sålunda motsvarande avgifter per elev och år uppgå till 340 kronor å real- och flickskolestadiet och 500 kronor å gymnasiet.

För att närmare belysa utfallet för de olika skolorna vid tillämpningen av ett dylikt avgiftssystem har utredningsmannen vidare gjort vissa beräkningar. Skillnaden mellan de under 1953/54 uppburna nettobeloppen av terminsavgifterna och beräknade nettoinkomster av de normerande terminsavgifterna utgör 670 526 kronor. Större delen av detta belopp eller 366 005 kronor faller emellertid på de fyra kommunägda skolorna och 56 480 kronor på Fjellstedtska skolan. För övriga skolor skulle ökningen bli 248 041 kronor. Utredningsmannen framhåller dock, att man inte kan räkna med att den verkliga inkomstökningen kommer att uppgå till dessa belopp, eftersom skolorna kan uttaga lägre terminsavgifter än de normerande och även medgiva större nedsättningar i och befrielse från dylika avgifter, än vad utredningsmannen angivit som generell norm. Några skolor disponerar också särskilda medel för nedsättning av terminsavgifterna. Beträffande de kommunägda skolorna anser sig utredningsmannen kunna utgå från att terminsavgifterna kommer att hållas på ungefär nuvarande nivå och att vederbörande kommun tillskjuter det belopp, som erfordras härför.

Utredningsmannen framhåller också, att det vid en eller annan skola kan råda sådana särskilda förhållanden, bland annat i fråga om lärjunge-

klientelet, att man vid bedömning av skolans ekonomiska ställning bör räkna med något lägre inkomst av terminsavgifter än vad de normerande avgifterna skulle ge. Som ett typiskt exempel på en dylik skola nämnes Fjellstedtska skolan i Uppsala. Även beträffande Stockholms samgymnasium anses i viss mån särskilda förhållanden föreligga.

Som av det föregående framgått beräknar utredningsmannen, att ett genomförande av det av honom föreslagna systemet med normerande terminsavgifter kommer att tillföra vissa av skolorna ökade inkomster. Vad därefter angår frågan om en ökning av k o m m u n b i d r a g e n inhämtas av utredningsmannens förslag bland annat följande.

Av de 21 privatläroverk, som utredningen behandlar, erhåller tretton kommunbidrag medan fyra ägs av vederbörande kommun. I Stockholm finns åtta privatläroverk med kommunbidrag om sammanlagt i runt tal 352 000 kronor. Räknat per elev hemmahörande i Stockholm blir detta 133 kronor per år, medan stadens kostnader per elev och år (utom i vad avser fria skolmältider och fria läroböcker) uppgår till 645 kronor vid de kommunala flickskolorna, 667 kronor vid de praktiska mellanskolorna och 318 kronor vid de statliga läroverken.

Enligt vissa av utredningsmannen gjorda beräkningar skulle kommunbidragen till privatläroverken i Stockholm behöva uppgå till sammanlagt (480 000 + 250 000 =) 730 000 kronor, d. v. s. ungefär en fördubbling av nu utgående kommunala bidrag. Detta motsvarar i genomsnitt ett årligt bidrag av 275 kronor för varje elev, som hör hemma i Stockholm.

För de utanför Stockholm belägna privatläroverken har utredningsmannen beräknat inkomster och utgifter på samma sätt som i fråga om stockholmsskolorna. Han har därvid i fråga om statsbidraget räknat med den för privatskolorna fastställda genomsnittsprocenten 75. Vidare har de föreslagna normerande terminsavgifterna även här lagts till grund vid beräkningen av skolornas inkomster av dylika avgifter. Beräkningarna visar enligt utredningsmannen, att inkomsterna av enbart statsbidrag och terminsavgifter icke förslår till att täcka skolornas utgifter utan att större eller mindre kommunbidrag är nödvändiga.

De gjorda beräkningarna rörande privatläroverkens inkomster har grundats på den förutsättningen, att s t a t s b i d r a g utgår enligt nu gällande grunder. Den för skolornas verksamhet erforderliga inkomstökningen skulle alltså beträffande flertalet skolor åstadkommas dels genom den i samband med den föreslagna justeringen av terminsavgifterna för vissa skolor genomförda höjningen av dessa avgifter, dels genom den ifrågasatta ökningen av kommunbidragen.

Huruvida skolorna genom de föreslagna och ifrågasatta åtgärderna kommer att erhålla den för deras fortsatta verksamhet erforderliga inkomstökningen är en fråga, som det givetvis ej är möjligt att säkert besvara. Utredningsmannen anför bland annat följande.

Beträffande de gjorda beräkningarna rörande terminsavgifter och kommunbidrag bör framhållas, att de angivna beloppen avseende skolornas inkomster och utgifter självfallet icke har kunnat bli fullt exakta. De torde

dock utgöra en tillräckligt säker grund för en bedömning av och ett ställningstagande till berörda spörsmål. Med denna reservation anser utredningsmannen, att resultatet av de utförda beräkningarna giver stöd åt den uppfattningen, att möjlighet finnes att genom en höjning av terminsavgifterna och en ökning av kommunbidragen tillföra skolorna ökade inkomster av sådan omfattning, att en eljest nödvändig höjning av statsbidragsprocenten för närvarande icke skulle vara erforderlig.

Det har slutligen synts utredningsmannen påkallat att till vad nu sagts göra följande tillägg rörande den föreslagna höjningen av terminsavgifterna. Skulle det anses, att de föreslagna normerande avgifterna är för höga, kan dessa avgifter utan ändring av avgiftssystemet i övrigt fastställas till något lägre belopp, förslagsvis en reducering med omkring tio procent. Den härigenom uppkomna inkomstminskningen för skolorna måste då kompenseras genom ökning av stats- eller kommunbidragen. Gjorda överslagsberäkningar visar, att om minskningen skulle kompenseras helt genom ökning av statsbidraget, härför skulle erfordras ett statsbidragsbelopp motsvarande omkring tre procent av skolornas bidragsunderlag. Med nuvarande statsbidragssystem skulle detta innebära, att den för beräkning av statsbidragen tillämpade maximiprocenten finge höjas från 75 till 78. Skulle reduceringen av terminsavgifterna kompenseras genom ökning av kommunbidragen, skulle detta kräva varierande höjningar av dessa bidrag med belopp, som ej på förhand kan exakt angivas.

Departementschefen

Departementschefen har anfört följande.

Av den utredning angående de statsunderstödda privatläroverkens ekonomi, som på Kungl. Maj:ts uppdrag verkstälts av f. d. undervisningsrådet David Andersson, framgår, att ifrågavarande läroverk genom de extra statsbidrag, som beviljats för innevarande budgetår, i stort sett fått sin ekonomi sanerad så till vida, att deras förluster under åren 1951/54 i flertalet fall blivit i huvudsak täckta. Då emellertid skolorna icke därmed erhållit de ökade inkomster, som i fortsättningen erfordras för bestridande av oundgängliga utgifter, har utredningsmannen undersökt, vilka möjligheter som står till buds, då det gäller att tillföra skolorna dessa ökade inkomster. Hans utredning utmynnar i detta hänseende i förslag dels om införande av s. k. normerande terminsavgifter, dels om ökning av de kommunala bidragen till skolorna i de fall, då dylika bidrag kan tänkas ifrågakomma. Utredningsmannen räknar med att nu angivna båda åtgärder sammanlagt skall medföra sådana inkomstökningar för skolorna, att någon höjning av statsbidraget icke skall erfordras. Såväl statskontoret och riksräkenskapsverket som skolöverstyrelsen har anslutit sig till förslagen om normerande terminsavgifter och höjda kommunbidrag, varvid överstyrelsen dock förordat de av utredningsmannen alternativt angivna lägre avgiftsbeloppen och samtidigt föreslagit en höjning av den högsta genomsnittliga statsbidragsprocenten från 75 till 78. De berörda kommunerna har genomgående som första åtgärd för förbättring av skolornas ekonomi föreslagit en ökning av statsbidraget. Däremot har de för egen del endast i begränsad utsträckning ställt ett ökat ekonomiskt stöd till skolorna i utsikt.

Vid bedömningen av frågan om vilka åtgärder som bör vidtagas för att tillföra privatläroverken de ökade inkomster, som uppenbarligen erfordras, måste utgångspunkten enligt min mening vara det av utredningsmannen angivna, obestriddliga förhållandet, att dessa läroverk icke kan undvaras i den nuvarande skolorganisationen. I detta läge är det enligt min mening ofrånkomligt, att det allmänna ingriper. För statsverkets del synes detta böra ske i form av en ökning av statsbidraget till skolorna. Som jag nyss anförde har också i remissyttrandena över den föreliggande utredningen förslag framförts om en dylik ökning och så har även tidigare skett i flera olika sammanhang, bland annat av skolöverstyrelsen i dess anslagsäskanden.

Vid argumenteringen för förslagen om ökat statsbidrag har en jämförelse ofta gjorts mellan storleken av statens bidrag till de högre kommunala skolorna och dess bidrag till privatläroverken. Härvidlag förhåller det sig så, att de högre kommunala skolorna för närvarande i statsbidragshänseende är förmånligare ställda än privatläroverken. Samtidigt som detta konstateras bör det dock understrykas, att jämförelsen icke får pressas för hårt. De högre kommunala skolorna utgör nämligen i ekonomiskt hänseende en avsevärt enhetligare grupp än privatläroverken, vilka många gånger har sinsemellan mycket olika ekonomiska förutsättningar och därmed olika stort behov av statsbidrag. Denna skiljaktighet avspeglar sig också i statsbidragssystemen. Medan de högre kommunala skolorna alla åtnjuter statsbidrag efter samma procentsats, nämligen 78, ger det för privatläroverken gällande statsbidragssystemet utrymme för betydande variationer i bidragsprocenten för de olika skolorna. Någon ändring i privatläroverkens bidragssystem på denna punkt torde icke kunna ifrågakomma, så länge de ekonomiska villkor, under vilka de olika privatläroverken arbetar, är så olika som nu är fallet. En höjning av den för privatläroverken gällande genomsnittliga maximiprocentsatsen från 75 till 78 skulle emellertid medföra, att statens samlade lönebidrag till privatläroverken, uttryckt i procent av skolornas bidragsunderlag, bleve lika stort som statens på samma sätt angivna, samlade bidrag till de högre kommunala skolorna.

Med det nu anförda har jag velat belysa såväl de skäl, som talar för en utjämning i statsbidragshänseende mellan privatläroverken och de högre kommunala skolorna, som de olikheter mellan de båda grupperna av läroanstalter, som gör att en dylik utjämning under nuvarande förhållanden endast kommer att ge ett begränsat resultat. En beräkning av det ekonomiska värdet för privatläroverken av en höjning av den högsta medgivna genomsnittliga statsbidragsprocenten från 75 till 78 visar, att denna höjning — om det av skolöverstyrelsen för nästa budgetår beräknade bidragsunderlaget lägges till grund — sammanlagt kommer att medföra en inkomstökning för skolorna av omkring 300 000 kronor. En dylik ökning av statens bidrag till privatläroverken synes mig i nuvarande läge vara väl avvägd, och jag tillstyrker därför, att den angivna höjningen av statsbidragsprocenten genomföres från och med nästa budgetår.

Utredningsmannen har funnit starka skäl tala för en ökning av kommunernas bidrag till privatläroverken i de fall, då dessa klart fyller en funktion i vederbörande kommuns skolväsende. Jag delar helt utredningsmannens uppfattning härvidlag och vill framhålla, att även med de kommunbidrag, utredningsmannen tänkt sig, kommunernas kostnader per elev i privatläroverken kommer att bli avsevärt mindre än deras kostnader

per elev i de högre kommunala skolorna. De av utredningsmannen anförda siffrorna talar här sitt tydliga språk. Om statsverket på sätt jag här förordat ökar sitt ekonomiska stöd till privatläroverken, förutsätter jag därför, att de kommuner, som är direkt intresserade av skolornas fortbestånd, icke skall underlåta att i förekommande fall lämna ett ökat ekonomiskt understöd.

Jag biträder utredningsmannens förslag om införande av systemet med s. k. normerande terminsavgifter, då detta system synes vara ägnat att i fråga om statsbidragen medföra större rättvisa skolorna emellan. Jag räknar härvid med normerande avgifter av den storlek, utredningsmannen i första hand angivit, samt med att undantag från systemets tillämpning skall kunna få medgivas i särskilda fall. Det torde emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de bestämmelser, som må erfordras härutinnan. I vilken utsträckning systemet kommer att påverka skolornas ekonomi, är vanskligt att förutsäga. Möjligt är att skolorna, som utredningsmannen beräknat, sammanlagt kommer att tillföras ökade inkomster, vilket i så fall kan beräknas ske antingen därigenom att terminsavgifter, som nu utgår med lägre belopp än de normerande, anpassas efter dessa eller därigenom att kommunerna i ökad utsträckning beviljar särskilda bidrag för att möjliggöra för skolorna att hålla lägre avgifter än som eljest skulle ha varit erforderligt. Skulle kommunerna ingripa på detta sätt, förutsätter jag, att det icke sker bara för att en eller ett par skolor skall få fortsätta med väsentligt lägre avgifter än andra. Därigenom motverkas ju direkt det med de normerande avgifterna avsedda syftet, nämligen att åstadkomma bättre rättvisa mellan skolorna inbördes.

Utredningsmannen har framlagt förslag om vissa ändringar i utformningen av det nuvarande statsbidragssystemet för privatläroverken i syfte att undanröja en del olägenheter, som i varje fall hittills varit förknippade med detta. Med hänsyn till vad statskontoret och riksräkenskapsverket anfört härom anser jag mig emellertid icke böra tillstyrka detta förslag, vars genomförande för övrigt endast i viss del torde kräva riksdagens medverkan.

Med anledning av skolöverstyrelsens förslag om inordnande av Solbacka läroverk under anslaget till Bidrag till vissa privatläroverk torde jag få erinra, att Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition i stället framlagt förslag om bidrag till nämnda läroverk ur anslaget till Bidrag till vissa internatläroverk.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har skolöverstyrelsen vid oförändrade statsbidragsgrunder och oförändrat antal bidragsberättigade skolor beräknat medelsbehovet under anslaget till Bidrag till vissa privatläroverk till i runt tal 7 670 000 kronor. I jämförelse med innevarande års anslag innebär detta en automatisk ökning med 90 000 kronor. Vid bifall till mitt förslag om en höjning av den högsta medgivna genomsnittliga statsbidragsprocenten från 75 till 78 synes det av överstyrelsen beräknade anslagsbeloppet böra höjas till 7 970 000 kronor. Anslaget bör därför för nästa budgetår uppföras med sistnämnda belopp, vilket innebär en höjning med 390 000 kronor.

Motioner

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft

dels en inom andra kammaren av herr *Kristensson* i Osby väckt motion (II: 513), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 83 måtte besluta att grunderna för det föreslagna statsbidraget till vissa privatläroverk utformas så, att de normerande terminsavgifterna graderas under större hänsyn till skolornas olika utgångsläge, så att en höjning av terminsavgifterna i möjligaste mån undviks,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arrhén* (I: 412) och den andra inom andra kammaren av fru *Ewerlöf* (II: 512), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 83 måtte besluta, att av statens pensionsanstalt för lärare vid de statsunderstödda privatläroverken beslutade engångsavgifter skall gäldas av huvudmännen och att statsbidrag eventuellt skall utgå härför enligt eljest gällande grunder.

I *motionen II: 513* har anförts följande.

Att låta normerande terminsavgifter som inte motsvarar det verkliga förhållandet bestämma statsbidrags storlek inger i och för sig betänkligheter. Resultatet torde bli att de skolor som nu tillämpar relativt låga terminsavgifter i framtiden får lägre statsbidrag. De kommuner som berörs av den föreslagna ändringen har endast i begränsad utsträckning ställt i utsikt ett ökat ekonomiskt stöd, vilket betyder att många skolor måste räkna med att höja sina terminsavgifter. En sådan utveckling står i strid med den tydliga önskan att minska ungdomens studiekostnader som annars gör sig gällande.

Förslaget tar inte heller i tillräcklig grad hänsyn till att den grupp skolor det här är fråga om företer betydande variationer när det gäller möjligheterna att erhålla andra ekonomiska bidrag än de statliga. I sin krets inrymmer de t. ex. skolor, vilkas elever kommer från olika håll i landet, och därför har mindre möjligheter att få lokala anslag.

Jag vill därför för min del förorda att man söker åstadkomma en skälig gradering av de normerande terminsavgifterna, vilken tar hänsyn till denna olikhet i skolornas ställning.

I *motionerna I: 412* och *II: 512* har anförts bland annat följande.

I fråga om pensionskostnaderna har utredningsmannen särskilt framhållit, att för en del skolor erläggandet av engångsavgifter till statens pensionsanstalt för lärarnas pensionering varit en bidragande orsak till att en tillfredsställande balansering av utgifter och inkomster icke kunnat uppnås.

Sistnämnda uttalande — i och för sig riktigt — kan lätt ge den felaktiga uppfattningen, att samtliga skolor skulle ha erlagt engångsavgifter och att detta i vissa fall medfört otillfredsställande ekonomiska konsekvenser. Så är emellertid icke förhållandet. En del skolor har bl. a. under hänvis-

ning till att SPA-reglementet icke ålägger huvudmannen någon skyldighet att utge engångsavgift icke funnit anledning erlägga någon sådan, utan vederbörande lärare har hänvisats att själva svara för de understundom — i varje fall för en privatperson, vars löneförhållanden fram till 1951 varit otillfredsställande reglerade — mycket dryga engångsavgifterna.

Det ligger i sakens natur, att engångsavgifterna kommit att åvila främst äldre lärare, i något fall med upp emot 40 års tjänstgöring vid samma skola, och att avgiften är högre ju äldre vederbörande lärare är.

Då avsikten med propositionen uppgives vara att »uppnå större rättvisa mellan skolorna» synes det angeläget, att åtgärder vidtages i syfte att åstadkomma rättvisa i pensionshänseende även mellan lärarna. Detta synes kunna åstadkommas antingen så, att bidraget till privatläroverken höjes med sådant belopp, att hittills av huvudmännen icke gäldade engångsavgifter, kan betalas, eller så, att såsom villkor för statsbidraget förutsättes, att huvudmännen skall betala av pensionsanstalten fastställda engångsavgifter. Beslutet bör även utformas så, att enskild lärare, som själv erlagt engångsavgift, skall ha möjlighet återbekomma denna.

Utskottet

Privatläroverken fyller vid sidan av de högre statliga och kommunala skolorna en betydelsefull uppgift inom skolväsendet. Utskottet delar departementschefens uppfattning, att privatläroverken icke kan undvaras i den nuvarande skolorganisationen. Med hänsyn härtill finner utskottet i likhet med departementschefen ofrånkomligt, att det allmänna ingriper med åtgärder i syfte att ge dessa skolor de ökade inkomster, som uppenbarligen fordras för att de skall kunna fortsätta sin verksamhet.

För statsverkets del bör detta enligt departementschefens mening ske i form av en höjning av det nuvarande statsbidraget till privatläroverken från och med nästa budgetår. Statsbidraget utgår för närvarande med lägst 60 procent av kostnaderna för avlöning åt rektor och lärare samt för förlöpande huvudmansavgifter till statens pensionsanstalt. Föreligger särskilda skäl, må Kungl. Maj:t besluta om högre bidrag. Därvid skall iakttagas, att summan av statsbidrag till skolorna må uppgå till högst 75 procent av samtliga skolors statsbidragsberättigade kostnader. Departementschefen har nu förordat en höjning av den maximala genomsnittsprocenten för statsbidraget från 75 till 78 procent. Denna höjning motsvarar, enligt det beräknade bidragsunderlaget för nästa budgetår, en inkomstökning för skolorna av sammanlagt omkring 300 000 kronor.

Utskottet, som tillstyrker att en höjning av statens bidrag till privatläroverken kommer till stånd, har icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen föreslagit rörande formen för denna statsbidragsförbättring. Genom en höjning av den maximala genomsnittsprocenten från 75 till 78 kommer staten att totalt sett lämna driftbidrag till privatläroverken enligt samma procenttal som gäller för motsvarande bidrag till

de högre kommunala skolorna. Utskottet är också ense med departementschefen om att den nuvarande möjligheten att för de olika privatläroverken tillämpa varierande procentsatser utöver minimibidraget å 60 procent bör bibehållas. Någon ändring i bidragssystemet på denna punkt torde, såsom departementschefen framhållit, icke böra ske så länge skolornas ekonomiska villkor är så skiftande som nu är fallet.

Mot bakgrunden av ett sålunda ökat statligt stöd åt privatläroverken bör det kunna förutsättas, att också de kommuner, som utan att vara huvudmän för verksamheten likväl av olika skäl är intresserade av skolornas fortbestånd, kommer att öka sina bidrag till dessa skolor.

Såsom framhållits i den föreliggande utredningen har storleken av privatläroverkens inkomster av terminsavgifter fått en viss inverkan vid fastställandet av statsbidragsprocenten för de olika skolorna. Låga terminsavgifter vid en skola har nämligen kunnat medföra, att statsbidraget till denna skola beräknats efter en högre procentsats än genomsnittsprocenten, vilket dock endast kunnat ske genom att statsbidraget till en eller flera andra skolor, med en på grund av höga terminsavgifter bättre ställning, beräknats efter ett lägre procenttal än genomsnittsprocenten.

I syfte att i detta hänseende åstadkomma större rättvisa mellan de olika skolorna vid statsbidragsgivningen har utredningsmannen föreslagit, att skolorna vid ansökan om statsbidrag utöver minimibidraget skall ha att — oavsett de faktiska terminsavgiftsinkomsterna — redovisa beräknade inkomster av vissa normerande avgifter, fastställda till för alla skolor i princip enhetliga belopp för varje elev.

Departementschefen har biträtt utredningsmannens förslag på denna punkt under åberopande av att systemet med normerande avgifter synes vara ägnat att i fråga om statsbidraget medföra större rättvisa skolorna emellan. Departementschefen har därvid dock räknat med att undantag från systemets tillämpning skall kunna få medges i särskilda fall.

I motionen II: 513 har yrkats, att de normerande terminsavgifterna skall graderas under större hänsynstagande till skolornas olika utgångsläge, så att höjning av terminsavgifterna i möjligaste mån undviks.

Utskottet — som vill framhålla att förevarande skolform måste bygga icke blott på privata initiativ utan också på de enskilda huvudmännens ansvar — ansluter sig till vad departementschefen i förevarande hänseende förordat. Med anledning av det i motionen II: 513 framställda yrkandet får utskottet understryka, att det föreslagna systemet med normerande terminsavgifter icke avses skola tillämpas undantagslöst utan att avsteg från huvudregeln skall kunna medges, om särskilda skäl härför föreligger. Erhålles dylikt medgivande, har alltså redan på grund härav huvudmannen en möjlighet att uttaga lägre avgifter än de normerande utan att fördenskull komma i ett sämre läge vid fördelningen av de bidrag, som må utgå utöver minimibidraget. Vidare bör framhållas, att statsbidragssyste-

met för privatläroverken är uppbyggt just med utgångspunkt i nödvändigheten av att vid bidragsgivningen ta hänsyn till skolornas skiftande ekonomiska förutsättningar. Marginalen mellan det minimibidrag å 60 procent, som utgår till varje skola, och det maximala sammanlagda statsbidraget ger, såsom i det föregående antytts, betydande möjligheter att variera statsbidragsprocenten för de olika skolorna alltefter de ekonomiska villkor, varunder de arbetar. Genom höjningen av maximiprocenten för de sammanlagda statsbidragsbeloppen från 75 till 78 procent samt med den tilltänkta tillämpningen av systemet med normerande terminsavgifter blir möjligheterna att tillgodose de i ekonomiskt hänseende sämre ställda skolorna icke oväsentligt förbättrade. Enligt utskottets mening torde således syftet med det i motionen II: 513 framställda yrkandet få anses vara i huvudsak tillgodosett med den uppläggning av grunderna för statens bidrag till privatläroverken, som departementschefen förordat och utskottet här tillstyrkt. Med hänsyn härtill torde motionen icke böra föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

* Vad departementschefen i övrigt i förevarande ärende anfört och förordat har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande. Utskottet tillstyrker, att anslaget till Bidrag till vissa privatläroverk för nästa budgetår uppföres med det av Kungl. Maj:t äskade beloppet av 7 970 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 390 000 kronor.

Den i motionerna I: 412 och II: 512 behandlade frågan om engångsavgifter till statens pensionsanstalt för retroaktiv beräkning av tjänstår i pensions hänseende m. m. för lärare vid privatläroverken samt om finansieringen av dylika avgifter utgör för såväl de enskilda befattningshavarna som huvudmännen ett allvarligt problem, både från sociala och ekonomiska synpunkter. Från befattningshavarnas sida kan sålunda hävdas att den sociala trygghet, som bör vara förenad med en pensionsgrundande tjänst, bör fullt ut tillgodoses, samtidigt som huvudmännen å andra sidan helt naturligt måste finna en skyldighet att erlægga engångsavgifter ytterligt betungande, särskilt om bidrag härtill i någon form icke lämnas. Enligt utskottets mening torde emellertid det i motionerna framställda yrkandet, att riksdagen skall besluta om skyldighet för huvudmännen att erlægga engångsavgifter samt om »eventuellt» statsbidrag till kostnaderna för dylika avgifter, icke i nu förevarande sammanhang böra i sak prövas av riksdagen. Utskottet får erinra om att grunderna för pensioneringen i statens pensionsanstalt är föremål för prövning av 1951 års pensionsutredning. Utskottet har vidare inhämtat, att framställningar rörande lösning av här avsedda spörsmål för ett flertal andra grupper av befattningshavare i statsunderstödd verksamhet med pensionering i pensionsanstalten för närvarande är beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Utgången av prövningen av nämnda framställningar torde bli av viss betydelse även för det här aktuella spörsmålet med avseende å privatläroverkens befattningshavare, vilket därför synes böra

i första hand bli föremål för övervägande från Kungl. Maj:ts sida. Med hänsyn till dessa omständigheter anser utskottet, att ifrågavarande motioner icke bör till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I. att motionen II: 513 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionerna I: 412 och II: 512 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen må

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 18 februari 1955 förordad ändring av maximeringen av det statsbidrag, som må utgå ur anslaget till Bidrag till vissa privatläroverk;

b) till *Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk* för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 970 000 kronor.

Stockholm den 19 april 1955

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Iwar Anderson, Hesselbom, Sundelin, Gustaf Andersson, Einar Persson, Alfred Nilsson, Thun, Bergman, Holmqvist, Nils Theodor Larsson, Bengtson och Arrhén; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Bergström, Andersson i Malmö, Svensson i Ljungskile, Åkerström, Hoppe, Johansson i Mysinge, Widén, Onsjö, Cassel, Blidfors, fröken Vinge, fröken Olsson och fröken Ager.